

Сафін О. Д. доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри психології,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
<https://orcid.org/0000-0001-5745-8635>

МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ У СИТУАЦІЯХ КОГНІТИВНОГО ДИССОНАНСУ ЯК НАСЛІДКУ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ МЕДІАПЕРЦЕПТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті представлено результати емпіричного дослідження, що розкривають роль окремих особистісних якостей у виборі певних патернів поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу у результаті негативного впливу медіаперцептивної комунікації. Встановлено, що певне співвідношення таких якостей особистості, як самооцінка, тривожність і локус контролю є основоположними предикторами у виборі конструктивної або деструктивної стратегії поведінки у ситуації когнітивного дисонансу.

Ключові слова: патерни поведінки; когнітивний дисонанс; негативний вплив; медіаперцептивна комунікація; стратегія поведінки.

Вступ. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у промисловості, економіці та соціальній сферах України висувають підвищені вимоги до когнітивних функцій суб'єкта діяльності. Фахівець повинен володіти навичкою оперативного аналізу величезного потоку інформації, вмінні швидко приймати єдино правильні рішення, вмінні виокремлювати головне і другорядне у ситуації невизначеності та стресу. Найгостріше ця проблема стоїть сьогодні перед військовослужбовцями Збройних Сил України, які виконують службову діяльність у вкрай складних, емоційно напружених та інформаційно суперечливих умовах повномасштабної російської агресії.

Огляд наукових публікацій свідчить про зростання інтересу дослідників до проблеми поведінки суб'єкта в емоційно напружених ситуаціях, зокрема важких життєвих, екстремальних і ситуаціях невизначеності або неоднозначності. Аналіз сучасних досліджень, які актуалізують роль середовищних чинників у життєдіяльності людини, свідчить, що здебільшого обговорюють такі параметри, як успішність діяльності, адаптивність, соціалізація, самореалізація тощо. Недостатньо дослідженими залишаються питання, які висвітлюють поведінку особистості у ситуаціях когнітивного дисонансу, опосередковану негативним впливом медіаперцептивної комунікації, незважаючи на те, що в процесі навчання та виконання

професійної діяльності кожен стикається із подібними ситуаціями. Особливої важливості ця проблема набуває сьогодні, коли в обмеженому часовому інтервалі за дефіциту необхідної або суперечливої інформації доводиться знаходити єдино правильне рішення. Надання переваги певному патерну поведінки у складній когнітивній ситуації або забезпечує сприятливе розв'язання складного та невизначеного завдання, що, своєю чергою, підвищує самооцінку та забезпечує успішність діяльності, або перешкоджає досягненню результативності у розв'язанні когнітивного завдання, створюючи емоційний дискомфорт, знижуючи рівень домагань та самооцінки.

Мета - емпірично обґрунтувати суб'єктну зумовленість вибору моделей поведінки студентів у ситуаціях когнітивного дисонансу як наслідку негативного впливу медіаперцептивної комунікації.

Теоретичне підґрунтя. На думку автора теорії когнітивного дисонансу Л.Фестінгера, базисом у ситуації когнітивної невизначеності є прагнення суб'єкта до гармонії когнітивних конструкцій зовнішнього і внутрішнього світів [4]. Однією з таких конструкцій, на його думку, може бути аналіз і добір інформації, а також конфлікт після ухвалення рішення; вимушений вчинок, який сам суб'єкт не зміг би здійснити; незгоду із переконаннями соціальної групи

та неочікувані результати дій та їхні наслідки. Щойно теорія когнітивного дисонансу набула певного розголосу у наукових колах, Дж.Брем та А.Кохен здійснили спробу уточнення цієї концепції. Автори виокремили у прояві дисонансу два моменти: приписування собі причин виникнення дисонансу та соціально відкрите здійснення діяльності. Автори зазначають: «... ми вважаємо суб'єкта зобов'язаним, якщо він вирішив робити або не робити певну річ, якщо він обрав одну (або більше) альтернативу і тим самим відкинув одну (або більше) альтернативу, якщо він активно здійснює (або здійснив) цю поведінку» [3, р. 7]. Дещо пізніше Е.Аронсон вніс деякі поправки і звів дисонанс до особистісно значущих чинників. Дослідник пов'язував ці чинники зі стійкими очікуваннями, що відображаються на діяльності суб'єкта, коли діяльність входить у суперечність з уявленнями про себе, спотворюючи очікування [1]. Водночас Дж. Брем зазначав, що породженням когнітивного дисонансу є лише негативні відхилення від уявлень про себе. Автор представив дисонанс у вигляді певної мотивації страху перед соціумом [3].

Широка популярність у наукових колах цієї теорії послугувала стимулом до проведення досліджень дисонансу. Значна частина досліджень присвячена ситуативній зумовленості комунікативної та мовленнєвої діяльності завдяки раніше проведеним дослідженням під керівництвом К.Ховленда та І.Дженіса [5]. Екстраполяція цієї теорії на інші сфери досліджень пов'язана з експериментальними роботами Т.Лоуренса і Л.Фестінгера, а також публікаціями П.Зімбардо, що характеризують когнітивний контроль потреб [7]. Своєю чергою, експеримент, проведений Дж. Бремом створив підґрунтя для припущення, що основною умовою виникнення дисонансу є переживання особистої відповідальності за співіснування нестійких когнітивних структур [3].

Теоретичне обґрунтування когнітивного дисонансу стало підставою для переосмислення теорії підкріплення, що отримала широке визнання в американській соціальній психології, яка пояснює механізм поведінки. Достатній імпульс до вивчення цієї проблеми задала нейрокогнітивна психологія. Нині дослідження когнітивного

дисонансу у зарубіжній науці можна побачити як у психології, так і суміжних науках. Сучасні дослідження когнітивного дисонансу містять неоднозначні характеристики цього психологічного утворення. Більшою мірою відмінності виявляються у розумінні та інтерпретації когнітивної ситуації, а також стилі індивідуальності.

Теоретичний огляд наукової літератури з проблеми когнітивного дисонансу у межах історії розвитку цього проблемного поля дозволяє зробити висновок, що зазначений феномен розглядають найчастіше як внутрішньоособистісний конфлікт. Очевидно, це зумовлено ідентичною картиною психічного відображення суб'єктом об'єктивної реальності у ситуаціях невизначеності. На думку вищевказаних авторів, для внутрішньоособистісного конфлікту, як і для когнітивного дисонансу, характерним є прояв емоційних симптомокомплексів: психологічного дискомфорту, емоційного напруження, негативного переживання. Відомо також, що першопричиною виникнення цих феноменів є суперечності та неузгодженість у когнітивних конструкціях, що виражаються в установках, оцінках, думках, позиціях тощо. Ще одним чинником, що вказує на схожість цих психологічних утворень, є сфера їхньої реалізації, що охоплює ціннісно-смысловий і мотиваційно-потребностний простори особистості, де й відбувається протиборство різноспрямованих мотивів, ідеалів, цінностей, смислів і установок.

Внутрішньоособистісні конфлікти підрозділяють на кілька видів, до яких належить і когнітивний внутрішньоособистісний конфлікт, що, очевидно, найточніше відображає поняття когнітивного дисонансу в українській психології. Можливий також розгляд внутрішньоособистісного конфлікту у межах досліджень самосвідомості особистості. Так, деякі вчені наголошують на сутності внутрішньоособистісного конфлікту у розбіжності реального та ідеального Я, реальних можливостей і здібностей людини та вимог конкретної діяльності.

Теоретико-методологічне підґрунтя проблеми дослідження стратегій поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу як

наслідку негативного впливу медіаперцептивної комунікації становлять екзистенційний підхід, у контексті якого унікальність особистості є специфічною траєкторією самоздійснення суб'єкта; суб'єктно-діяльнісний підхід, що пояснює становлення та розвиток індивідуальних особливостей особистості у безпосередній навчальній і трудовій діяльності; теорії та концепції особистості, що розглядають передумови прояву поведінки особистості у соціальних ситуаціях з врахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників; сучасні підходи до вищої освіти, які регламентують освітній простір, що саморозвивається, активізує саморозкриття, самоактуалізацію та виражену навчально-пізнавальну мотивацію здобувачів.

Методи дослідження: тестування, опитування, експертна оцінка, математико-статистичний аналіз.

Результати і обговорення. Для виявлення стратегій поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу використано методику Д.Амірхан [2] «Індикатор копінг-стратегій», адаптовану Н.А. Сиротою і В.М. Ялтонським, а також опитувальник Д.У. Ханалієвої «Індивідуальні переваги патернів поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу». Для вивчення суб'єктних характеристик застосовано методику «Локус контролю» Дж. Роттера у модифікації О.Г. Ксенофонтової; методику діагностики самооцінки Дембо - Рубінштейн у модифікації А.М. Прихожан; методику Ч.Д. Спілбергера - Ю.Л. Ханіна «Шкала самооцінки рівня тривожності», експертну оцінку. Математико-статистичний аналіз містив методи описової статистики, кореляційний аналіз К.Пірсона, факторний аналіз. Статистичне опрацювання даних проводили з використанням програми «SPSS 19.0 for Windows».

Для встановлення стійких зв'язків між певною стратегією поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу та суб'єктними характеристиками використано кореляційний аналіз, що дозволив встановити ступінь залежності двох і більше перемінних. За допомогою факторного аналізу було виявлено структуру суб'єктної детермінованості вибору моделей поведінки у складних когнітивних ситуаціях як наслідку негативного впливу медіаперцептивної комунікації. У

дослідженні взяли участь студенти УДПУ ім. Павла Тичини (N=210) віком 18-25 років, з яких 78,6% - представники жіночої статі та 21,4% - чоловічої.

Занурення респондентів у ситуації когнітивного дисонансу здійснювалося під час навчальних занять. Як правило, когнітивний дисонанс виникав під час вивчення складного, нового матеріалу, що не вписується ні в усталену картину світу студента, ні в його систему освоєння знань рідною мовою, ні в культурні традиції. Процедура дослідження здійснювали таким чином: під час використання методики «Індивідуальні переваги патернів поведінки у ситуації когнітивного дисонансу» в обстежуваних було виявлено такі моделі поведінки: конструктивна, деструктивна та унікаюча. Після докладного опису типових патернів поведінки, для кожної моделі було проведено опитування професорсько-викладацького складу. Ознайомившись з описом моделей поведінки, вони за допомогою експертної оцінки визначали, яка з них є характерною для кожного респондента у ситуаціях когнітивного дисонансу. Аналіз отриманих результатів засвідчив, що у ситуаціях когнітивного дисонансу 47,1% респондентів використовують конструктивну модель поведінки, для якої характерна активна позиція. Результати методики Дж. Амірхана свідчать, що 81% респондентів у цій групі обирають як базову модель стратегію розв'язання проблем. Іншими словами, ці студенти використовують весь арсенал знань для розв'язання складної задачі, вдаються до пошуку додаткових знань, аналізують можливі варіанти розв'язання складної задачі, задіють додаткові ресурси та в окремих випадках звертаються за допомогою до експертів.

Протилежна, деструктивна, модель поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу виявлена експертами у 21% респондентів. Ці студенти не можуть використовувати власні знання і досвід для розв'язання конкретного завдання, не готові аналізувати й диференціювати наявну інформацію на предмет відповідності її проблемі. Вони схильні перекладати відповідальність на викладачів і зовнішні обставини за власну нездатність розв'язати навчальне завдання. Демонструють негативні емоції. При виконанні важкого

Питання психології

завдання зосереджені не на способах розв'язання, а на можливості отримати інформацію у готовому вигляді від будь-кого. Прагнуть усіма можливими способами вийти із важкої когнітивної ситуації, але не шукати адекватні методи та прийоми розв'язання проблеми. Результати методики Дж. Амірхана засвідчили, що 73,8% обстежуваних цієї групи у складних ситуаціях вдаються до стратегії пошуку соціальної підтримки, 17,1% схильні уникати важких ситуацій і 9,1% готові до розв'язання проблем.

У третій групі респондентів за даними експертів опинилися 29% студентів, у яких зафіксовано унікаючу стратегію поведінки. Ці респонденти прагнуть уникати суперечливих когнітивних ситуацій. Їхня модель поведінки зумовлена ігноруванням складних завдань. Опинившись у ситуаціях когнітивного дисонансу, вони усю

активність і знання спрямовують не на розв'язання проблеми, а на пошук аргументованого виправдання неможливості розв'язання поставленого перед ними завдання. Результати методики Дж. Амірхана засвідчили, що 95,2% цих студентів також обрали модель унікаючої поведінки у складних ситуаціях.

Для виявлення зв'язків між окремими характеристиками та висунення гіпотези про причинно-наслідкові залежності між різними змінними було використано кореляційний аналіз, який дозволив визначити кореляційні плеяди за участю зазначених характеристик, які доводять статистично достовірні зв'язки між суб'єктивними характеристиками (самооцінка, локус контролю, тривожність) і моделями поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляції суб'єктивних предикторів і моделей поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу, викликаних негативним впливом медіаперцептивної комунікації (N=210)

Сукупність особистісних перемінних	Моделі поведінки		
	Конструктивна (N=105)	Деструктивна (N=47)	Унікаюча (N=65)
Низький рівень тривожності	0,35***	0,07	0,10
Адекватна самооцінка	0,29**	0,08	0,05
Інтернальний локус контролю	0,41***	0,12	0,04
Поміркований рівень тривожності	0,09	0,31*	0,12
Неадекватна завищена самооцінка	0,11	0,41**	0,06
Екстернальний локус контролю	0,03	0,38**	0,28*
Високий рівень тривожності	0,04	0,48***	0,44***
Неадекватна занижена самооцінка	0,10	0,06	0,53***

Примітка: кореляційний аналіз; p - рівень значущості: * - $p > 0,05$; ** - $p > 0,01$; *** - $p > 0,001$. Жирним шрифтом виокремлено статистично значущі зв'язки.

Результати кореляційного аналізу дозволили встановити певні взаємозв'язки між моделями поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу й окремими особистісними характеристиками, що є предикторами вибору цих моделей поведінки. Конструктивна модель поведінки статистично значущо пов'язана із низьким рівнем тривожності (0,35***), адекватною самооцінкою (0,29**) та інтернальним локусом контролю (0,41***), ці зв'язки мають позитивну модальність і високу залежність (від $p < 0,01$ до $p < 0,001$). Деструктивна модель поведінки має прямі кореляційні залежності з такими особистісними перемінними, як помірний (0,31) і високий (0,48) рівні тривожності (від

$p < 0,05$ до $p < 0,001$), неадекватно завищена самооцінка (0,41**) та екстернальний локус контролю (0,38**). Стратегія уникнення поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу демонструє позитивні та стійкі зв'язки з екстернальним локусом контролю (0,28*), високим рівнем тривожності (0,44***) і неадекватно заниженою самооцінкою (0,53***). Представлені кореляції показують достатню вибірковість і тісноту зв'язків між вибором моделі поведінки у складній когнітивній ситуації та особистісними характеристиками.

На наступному етапі дослідження для підтвердження гіпотези щодо співвідношення особистісних характеристик (самооцінки, локусу контролю та

тривожності) і вибору моделі поведінки у ситуації когнітивного дисонансу, спричиненою негативним впливом медіаперцептивної комунікації, було здійснено факторний аналіз, результати якого переконують у тому, що у ситуації когнітивного дисонансу вибір конструктивної моделі поведінки, який забезпечує продуктивну пізнавальну діяльність студентів, обумовлюється інтернальною саморегуляцією, адекватною самооцінкою, самооцінкою. Респонденти з цим набором особистісних характеристик виявляють високу пізнавальну активність при розв'язанні складних і неоднозначних когнітивних завдань. Зберігають емоційний спокій, розважливості і виражений самоконтроль. Орієнтуються виключно на власні можливості та здібності. Складні завдання, на думку експертів, їм радше подобаються, вони відчують емоційне піднесення. Під час взаємодії з іншими студентами під час діяльності демонструють доброзичливість, охоче допомагають іншим, причому самі практично не звертаються про допомогу до інших і не вимагають від викладача якихось додаткових інструкцій або пояснень щодо виконання завдань. За неможливості розв'язання важкого, проблемного завдання не відчують напруження, тривоги та будь-яких негативних емоційних реакцій. Завжди залишаються доброзичливими щодо викладачів та однокурсників. У рідкісних ситуаціях, коли не справляються із проблемним завданням, звертаються про додатковий час до викладача. Під час розв'язання когнітивної задачі ретельно аналізують можливі способи та прийоми її розв'язання. Неодноразово перевіряють ще раз правильність розв'язання і лише після цього здають роботу в остаточному варіанті викладачеві.

Висновки. Представлені результати переконливо свідчать про те, що вибір деструктивної моделі поведінки студентами у ситуаціях когнітивного дисонансу, спричинених негативним впливом медіаперцептивної комунікації, детермінований завищеною самооцінкою, екстернальною саморегуляцією та високою тривожністю. Пізнавальна активність цих респондентів спрямована не на розв'язання проблеми, а на отримання інформації у готовому вигляді. Ці обстежувані частіше за

інших використовують усілякі девайси та звичайні шпаргалки, з яких можна витягти необхідну інформацію для виконання завдання. Увага концентрується не на способах розв'язання проблеми, а на можливості отримання відповіді у готовому вигляді. У ситуаціях, коли немає можливості отримати таку інформацію для розв'язання складної когнітивної задачі, у респондентів цієї групи внутрішнє емоційне напруження трансформується в агресію щодо ситуації або оточення чи аутоагресію. Якщо когнітивна ситуація не розв'язується, посилюється емоційне напруження і проявляються негативні емоційні реакції у вигляді роздратування, невдоволення, відчаю, злості. В окремих випадках може демонструватися неприхована вербальна агресія щодо однокурсників, які не змогли або не захотіли надати допомогу у розв'язанні завдання. У деяких випадках такі студенти демонстративно відмовляються виконувати завдання, посилаючись на те, що їм забракло часу або ресурсів для підготовки.

Звернімося до даних факторного аналізу вибору студентами моделі унікальної поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу. До першого фактора зі значущими вагами увійшли такі суб'єктні предиктори, як неадекватно занижена самооцінка, високий рівень тривожності та адекватна самооцінка. Другий фактор представлений екстернальним локусом контролю і до третього фактора зі значущими вагами увійшов показник неадекватно-завищена самооцінка. Цей факторний конструкт свідчить про те, що у ситуаціях когнітивного дисонансу модель унікальної поведінки обирають найчастіше студенти із заниженою самооцінкою і високою тривожністю. Сукупність прояву цих предикторів у ситуаціях когнітивного дисонансу різко знижує пізнавальну активність і навчально-пізнавальну діяльність респондентів. Вони виявляють нездатність до виконання аналітичної діяльності та прояву креативності. Оскільки у таких ситуаціях студенти не можуть виконати завдання, то, як правило, посилаються на стомлення, нездужання, нестачу часу на підготовку, а також наводять інші причини, що пояснюють неможливість розв'язання поставленого перед ними когнітивного завдання.

Під час проведення дослідження встановлено залежність вибору моделей поведінки студентів у ситуаціях когнітивного дисонансу від таких суб'єктних характеристик, як самооцінка, рівень тривожності та локус контролю. Специфічне співвідношення зазначених характеристик зумовлює вибір певної моделі поведінки студентів у ситуаціях невизначеності. Послідовне емпіричне дослідження із математико-статистичним аналізом результатів стало підтвердженням припущення про те, що конструктивна, деструктивна та уникаюча моделі поведінки у ситуаціях когнітивного дисонансу є залежними перемінними стосовно стійких сформованих суб'єктних характеристик, самооцінки, рівня тривожності та локус контролю.

Емпіричні дані, що доводять залежність певних патернів поведінки у ситуаціях

когнітивного дисонансу, викликаних негативним впливом медіаперцептивної комунікації, від особистісних характеристик, можуть бути взяті за основу під час розроблення корекційно-розвивальних програм, спрямованих на формування конструктивних моделей поведінки у ситуаціях когнітивної невизначеності, викликаних негативним впливом медіаперцептивної комунікації, а також знайдуть застосування у консультативній практиці та професійному доборі. У цій роботі ситуації когнітивного дисонансу було змодельовано у межах навчальної діяльності, то ж видається доцільним здійснити перенесення таких ситуацій у реальні, професійно-службові умови, а також розширити репертуар суб'єктних характеристик, доповнивши їх такими якостями, як соціальний інтелект і стресостійкість особистості.

Список використаних джерел

1. Aronson, Elliot (1999) Dissonance, hypocrisy, and the self-concept. In *Cognitive dissonance: Progress on a pivotal theory in social psychology*. Edited by Eddie Harmon-Jones and Judson Mills, 103–126. Washington, DC: American Psychological Association.
2. Amirkhan, J. H. (1990) A factor analytically derived measure of coping: The Coping Strategy Indicator. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 59(5). P. 1066–1074. doi:10.1037/0022-3514.59.5.1066
3. Brehm, J. W., Cohen, A. R. (1962) Explorations in cognitive dissonance. N.Y.
4. Festinger, L. (1957). A theory of cognitive dissonance. Stanford: Stanford University Press.
5. Hovland, C., Janis, I., & Kelley, H. (1953). *Communication and persuasion*. New Haven, GT: Yale University Press.
6. Janis, I. L. (1985). Sources of error in strategic decision making. In J.M. Pennings (Ed.). *ORGANIZATIONAL STRATEGY AND CHANGE*. San Francisco: Jossey-Bass.
7. Zimbardo, P. G. (1969) The cognitive control of motivation. Glenview. P. 902–922. doi:10.1111/j.2164-0947.1966.tb02395.x

Summary

Safin O. Doctor of Psychological Sciences,
Full Professor, Head of the Department of Psychology,
Pavlo Tychyna State Pedagogical University

MODELS OF STUDENT'S BEHAVIOR IN SITUATIONS OF COGNITIVE DISSONANCE AS A CONSEQUENCE OF THE NEGATIVE IMPACT OF MEDIA PERCEPTUAL COMMUNICATION

Introduction. An analysis of modern research that actualizes the role of environmental factors in human life shows that such parameters as performance, adaptability, socialization, self-realization, etc. are mostly discussed. The issues that highlight the behavior of an individual in situations of cognitive dissonance mediated by the negative impact of media perceptual communication remain insufficiently researched, despite the fact that everyone faces such situations in the course of study and professional activities. This problem is especially important today, when one has to find the only right solution in a limited time interval with a shortage of necessary or contradictory information. Preferring a certain pattern of behavior in a difficult cognitive situation either provides a favorable solution to a complex and uncertain task, which, in turn, increases self-esteem and ensures the success of activities, or prevents the achievement of effectiveness in solving a cognitive task, creating emotional discomfort, reducing the level of aspirations and self-esteem.

Purpose - to empirically substantiate the subjective conditionality of the choice of students' behavioral patterns in situations of cognitive dissonance as a consequence of the negative impact of media perceptual communication.

Methods - testing, surveys, expert evaluation, mathematical and statistical analysis.

Originality. The presented results convincingly demonstrate that the choice of a destructive model of behavior by students in situations of cognitive dissonance caused by the negative impact of media perceptual communication is determined by overestimated self-esteem, external self-regulation, and high anxiety. The cognitive activity of these respondents is not aimed at solving a problem, but at obtaining information in a ready-made form. These subjects are more likely than others to use all sorts of devices and ordinary cheat sheets from which they can extract the necessary information to complete a task. Their attention is focused not on how to solve the problem, but on the possibility of getting the answer in a ready-made form. In situations where it is not possible to obtain such information to solve a complex cognitive task, the internal emotional stress of respondents in this group is transformed into aggression towards the situation or others or auto-aggression. If the cognitive situation is not resolved, emotional tension increases and negative emotional reactions in the form of irritation, dissatisfaction, despair, and anger are manifested. In some cases, overt verbal aggression may be demonstrated against fellow students who were unable or unwilling to help with the task. In some cases, such students demonstratively refuse to complete the assignment, claiming that they did not have enough time or resources to prepare.

Conclusion. The study revealed the dependence of the choice of students' behavioral models in situations of cognitive dissonance on such subjective characteristics as self-esteem, anxiety level and locus of control. The specific ratio of these characteristics determines the choice of a certain model of student behavior in situations of uncertainty. A consistent empirical study with mathematical and statistical analysis of the results confirmed the assumption that constructive, destructive and avoidant behavioral patterns in situations of cognitive dissonance are dependent variables in relation to stable formed subjective characteristics, self-esteem, anxiety level and locus of control.

Empirical data proving the dependence of certain patterns of behavior in situations of cognitive dissonance caused by the negative impact of media perceptual communication on personal characteristics can be used as a basis for the development of correctional and developmental programs aimed at forming constructive behavioral patterns in situations of cognitive uncertainty caused by the negative impact of media perceptual communication, as well as find application in counseling practice and professional selection.

Keywords: behavioral patterns; cognitive dissonance; negative influence; media perceptual communication; behavioral strategy.

Received/Поступила: 02.09.23.